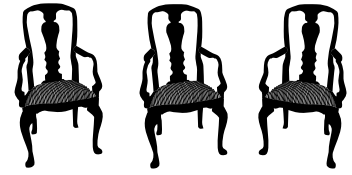

Salongissa

Sepposen kepposen hop!

>> TOIMITTANUT LAURA LINDSTEDT

Nuoren Voiman Liiton syysalongissa Pasilan Rauhanasemalla 29. lokakuuta 2011 keskusteltiin annettusta aiheesta – ”monimediasuudesta” ja ”monitaiteesta” – sekä ennen kaikkea antaumuksella aiheen vierestä. Vieraina olivat Jan Ijäs, Mika Rättö ja Mika Taanila. Keskustelun veti päätoimittaja Martti-Tapio Kuuskoski. Salonki oli osa Nuoren Voiman Liiton 90-vuotisjuhlien ohjelmaa.

Martti-Tapio Kuuskoski: Meillä on paikalla kaksi Mikaa ja yksi Jan, ja heitä kaikkia yhdistää yksi asia: he ovat tehneet yhteistyötä Lehtisalon kanssa. Kertokaa aluksi siitä.

Mika Taanila: Mainitsemasi Lehtisalo on siis Jussi Lehtisalo Porista. Tutustuin Jussiin joskus 90-luvun alussa, tein heidän bändilleen Circlelle muutamia musiikkivideoita. Jussi monine yhteineen on ollut mukana elokuvaprojekteissani ja niiden myötä olemme ystäväystyneet. Elokuva ja musiikki on se yhdistävä linkki.

Kuuskoski: Seuraava tulee ehkä yllätyksenä jopa Rätölle itselleen...

Jan Ijäs: Olen tehnyt musiikkivideon joitakin vuosia sitten Rättö ja Lehtisalo -yhtyeelle. Kappaleen nimi oli ”Föönattu kääretorttu” (2005). Videon tarina on sellainen että löydettiin Jyväskylästä siirtolavalta erään metsäyhtiön diakuva-arkisto monen vuosikymmenen ajalta, erittäin hyvin arkistoituna muovikoteloihin, joka kuvassa infoa siitä mitä kuva esittää. Jostain syystä tämä kaikki oli päätetty hävittää muuton yhteydessä. Näistä diakuvista syntyi sitten video, jota sinä et kuulemma ole nähnytkään.

Mika Rättö: En, en! No, se pitää nyt nähdä. Me olemme Lehtisalon Jussin kanssa tunteneet myös 90-luvun alusta, Jussilla oli Circle ja minulla Moon Fog ja Kuusumun profeetta. Perustelimme kaverien kanssa bändejä Porissa ja Lehtisalo oli innokas kulttuurinharrastajakarvapää, joka siellä myös pyöri. Lehtisalojen kesämökillä on pidetty kaikenlaisia sessioita varmaan 15 vuotta, sinne on eksynyt japanilainen turistikin soittamaan mandoliinia. Olemme höpisseet metsässä pitkät pätkät Circle-levyjä. Kohtalomme on sidottu yhteen, meillä on varmaan kymmenen yhteistä projektia meneillään. Molemmat

Jan Ijäs (s. 1975) on elokuvaohjaaja, käsikirjoittaja ja tuottaja. Hän on tehnyt vuodesta 1996 alkaen runsaat parikymmentä elokuvaa, jotka liikkuvat omaleimaisella tavalla kokeellisen, dokumentaarisen ja fiktiivisen raja-alueilla. Ijäksen elokuvia on esitetty kotimaisilla ja kansainvälisillä festivaaleilla sekä gallerioissa ja museoissa installoituina kokonaisuuksina. Vastaanottokeskuksen elämää kuvaava yhteiskunnallinen dokumentti *Ghosts* (2008) on palkittu muun muassa Tampereen lyhytelokuvajuhlien erikoispalkinnolla vuonna 2009. Lyhytelokuva *Sweet Mov(i)e* (2010) palkittiin Risto Jarva -palkinnolla vuonna 2011. Muun muassa *Sweet Mov(i)e* ja *Eläkeläiset 10 v – Humppamaratoon 25 h* (2003) ovat katsottavissa AV-arkin sivuilla www.av-arkki.fi/taitelijat/jan-ijas; *Ghosts*-elokuva löytyy Yle Arenasta osoitteesta areena.yle.fi/video/1302526766888.

Mika Rättö (s. 1973) on porilainen muusikko, kirjailija ja kuvataiteilija. Hän on vuonna 1994 perustetun, nykyään Kuusumun Profeetan nimellä tunnetun yhtyeen laulaja ja kosketinsoittaja. Hän toimii myös monissa muissa kokoonpanoissa, kuten yhteisessä Rättö ja Lehtisalo, Circle, Ektroverde ja Eleanora Rosenholm. Rättö on kirjoittanut surrealistisia näytelmiä, ja hänen monialaiseen taiteelliseen repertuaariinsa kuuluvat myös ”perseooppera” *Oopperse le Feti le Grande Anaale* (2002), animaatioelokuva *Mennyntä tullut lail viimain* (2000) sekä sadunomainen kertomus *Tihkuluodon kuiskaajat* (2009). *Samurai Rauni Reposarelaisen traileri* on katsottavissa YouTuben osoitteessa www.youtube.com/watch?v=dB44fCx2M8k, Rätön kummisetäilemän Eleanora Rosenholmin *Maailmanloppu* löytyy osoitteesta www.youtube.com/watch?v=7SvxB_NL5cs.

Mika Taanila (s. 1965) on elokuvaohjaaja, jonka tunnetuimpia töitä ovat *Optinen ääni* (2005), Erkki Kurenniemestä kertova *Tulevaisuus ei ole entisensä* (2002) sekä *Futuro – tulevaisuuden olotila* (1998). Taanila hyödyntää teoksissaan usein erikoisia arkistolöydöksiä antropologisella otteella, esimerkiksi amatööritallenteita ja tieteellistä koemateriaalia (*Fysikaalinen rengas*, 2002; *Täydellisen pimennyksen vyöhyke*, 2006). Elokuvien ohella hän on tehnyt musiikkivideoita muun muassa Circlelle, 22-Pistepirkolle, Kauko Röyhkälle ja Maritta Kuulalle. Taanila on voittanut Tampereen elokuvajuhlien kotimaisen kilpailun pääpalkinnon kahdesti (1999 ja 2006) sekä Internationaler Medien Kunstpreisin ja Ars Electronican erikoispalkinnot (2000 ja 2002). Hän toimi Avanto-festivaalin (2000–2008) elokuvaohjelmiston suunnittelijana.

menettävät nykyään hermonsia vartin välein, mutta emme me tule toisistamme enää eroon pääsemään.

Kuuskoski: Teitä kolmea yhdistää toinenkin seikka. Jokainen tekee tai on ainakin tehnyt elokuvia. Me haluamme kuulla niistä!

Rättö: Oikeastaan elokuva on päämuotoinen inspiraation lähteeni. Vaikka musiikkia teenkin, en jotenkin pääse sukeltamaan siihen sisälle. Menee hermot heti jos neiti pistää kotona soimaan jonkin kasetin. Menen piiloon toiseen huoneeseen, alkaa ahdistaa. Elokuvaa on ollut kakarasta asti äärimmäisen lumoava elementti. Itse olen tehnyt yhden suhteellisen pitkän, nykivän mutta tarinallisen 45-minuuttisen animaatioelokuvan *Mennyt on tullut lail viimain* (2000). Kuvasin sen kämpilläni digikameran frame-recin kanssa. Taanila esittikin sen sitten Avanto-festivaalilla. Sitten tehtiin kokopitkä elokuva, Lehtisalo oli mukana kuvailemassa. Melkein sain sen leikattuakin valmiiksi, mutta sitten kun aamulla heräsin, lähes kaikki failit olivat kadonneet tietokoneelta. Se on musta piste elämässäni, se että en koskaan aloittanut sitä uudelleen. Olin tuhlannut kaikki rahani mini-DV-kasetteihin, ne kaikki 40 kasettia ovat edelleen kirjoituspöydän laatikossa. Mutta nyt olemme tekemässä Porin Reposaaren sijoitettavaa kokoillan samurailokuvaa ”Rauni Reposaarelainen”. Ajateltiin, että olisimme nyt talvella ruvenneet sitä kuvaamaan, mutta saattaa olla että tulee kaikenlaista härdelliä, kuvaukset täytyy ehkä siirtää kesälle tai seuraavaan syksyyn.

Kuuskoski: Sitä odotellessa. Entäs Jan? Oletko tehnyt muita kuin lyhytelokuvia?

Ijäs: Minullekin elokuva on se kaikkein suurin intohimo. *Sähköjänis* (1996) oli ensimmäinen dokumenttielokuvani, ne ovat sittemmin muodostuneet päähommakseni. *Sähköjänis* on elokuva Yövieraat-nimisestä teatterista ja sen synnystä kahden perustajajäsenen, Juha Hurmeen ja Tuomas Lapinmäen, kertomana. Tämä elokuva ei todellakaan ollut lyhytelokuva, se on neljä tuntia pitkä...

Kuuskoski: Jesss!

Ijäs: ...dokumentti, jossa kaksi ihmistä istuu ja puhuu. He metsästävät jäniksiä, nykyään niitä kutsutaan citykaneiksi, silloin ne olivat ihan pupuja vaan. He ovat tehneet sähköansan pupujah-tia varten, Tuomas on kytkenyt kaksi neonmuuntajaa – älkää

kysykö mitä se tarkoittaa – sarjaan, mikä tuottaa 40 000 voltiin jännitteen. Ansa koostuu kanaverkosta ja kaalinpäistä, ja kun se laukaistaan, niin tarinoiden mukaan pupu hyppää parhaimmillaan kymmenen metriä korkealle. Onneksi sitä ei tapahtunut tämän elokuvan aikana.

Rättö: Neljä tuntiako odotit?

Ijäs: Itse asiassa elokuvaa on leikattu, passissa oltiin vähän toista vuorokautta. Pääasiassa elokuvassa käytiin läpi teatterin perustamista ja historiaa näiden kahden kaverin, *metsästäjän*, kertomana. Eli se on urbaani metsästyselokuva.

Kuuskoski: Mika Taanila, olen fanittanut teknisiä, pimeitä juttujasi jo pitkään. Ajattelen sinut tekniikan tai teknisen elokuvan intohimoisena... ehkei tavoittajana, sillä etsit jotain... muotoja?

Taanila: Mielenkiintoinen huomio. Elokuviissani on tekniikkaa varmaan aika paljon, mutta itse asiassa en ole mikään teknofriikki siviilissä. Omassa elämässäni pyrin hidastamaan, pikemminkin olen asettunut yhden miehen mielenosoitukseen kaikennäköisiä uusia vimpaimia vastaan. Mieluummin kuuntelen musiikkia tai luen kirjoja. Moniin elokuviini ja projekteihini on liittynyt tulevaisuuskäsityksiä ja tulevaisuuspekulaatioita, ja sitä kautta minulle on varmaan syntynyt viha–rakkaus-suhde teknologiaan. Ja sama pätee elokuvaan. Se on ilman muuta päähommani, mutta suhde on kompleksinen, koska elokuva on monessa mielessä liian realistinen ja liian brutaalin arkinen väline. Musiikki on minulle se kaikkein läheisin ja rakkain taidemuoto. Kadehdin musiikin tekijöitä, jotka osaavat ilmaista itseään musiikilla.

Kuuskoski: Sinähän teet elokuvissa musiikkia, *Optinen ääni* (2005) on musiikkielokuva.

Taanila: No joo, kieltämättä. Olen myös tehnyt paljon yhteistyötä muusikoiden kanssa, ja se tulee jatkumaan. Elokuvaa on taidemuotona usein vain niin rajoittunut, huonoimmillaan se näyttää todellisuuden sellaisena kuin me sen nyt tässä näemme. Musiikki taas on lähtökohtaisesti abstraktia. Ne tasot ja värisytykset joilla se kommunikoi suoraan tunteeseen ja älyn ulkopuolelle – se on aidolla tavalla elämää suurempaa. Olen yrittänyt miettiä, miten päästä pois realismista, minkälaisia – sanotaan suoraan – vieraannuttamiskeinoja elokuva-apparaatilla pystyy kehittämään. Että tulos olisi tarpeeksi vierasta ja ei-todellista tai abstraktia, jotain musiikin kaltaista.

Kuuskoski: Monet filosofit asettavat arkkitehtuurin tai veistostaiteen toiseen ääripäähän suhteessa musiikkiin. Kun näimme aikaisemmin päivällä, kerroit viimeisimmästä teoksestasi: sanoit että se on kuin veistos... Sekin on ehkä pakoa elokuvan normeista?

Taanila: Se on ihan varmasti pakoa arkirealismista. Olen tehnyt jonkin verran näyttämöpuolen hankkeita, esittänyt teoksiani gallerioissa tai museoissa. Tämä ”veistos” johon viittasit on liikuvan kuvan teos, jossa kaksi videotykkiä liikkuu mekaanisilla kiskoilla.¹ Selvästi pyrin rikkomaan kuvan näkemisen konventionia. Se on se mikä minua kiinnostaa.

Kuuskoski: Meidän aiheemmehan on monitaide, ja kaikki teette *monenlaista* taidetta...

Rättö: Anteeksi, saako sanoa tuohon äskeiseen vähän? Olen käynyt monta keskustelua siitä, onko musiikki tosiaan muita vapaampi, abstraktimpi taidemuoto. Mielestäni musiikki on *ideaaltaan* abstraktimpi, mutta muuten se on *täysin* yhtä vangittu kuin muut taidemuodot. Musiikissa käytetään tällä hetkellä täysin selkeää tunteisiin vetoavaa sointujärjestelmää, hyvin selkeää rytmijärjestelmää, se on ihan pelkkää kieltä. Jos joku tällä hetkellä esittää musiikkia joka todella on abstraktia, niin ei ihmisillä ole mahdollisuuksia tulkita sitä mitenkään. Siinä on edelläkävijöitä, kuten näitä kokeellisia saksalaisia – sanopa se tyyppi joka tätä kirkkoa pitää, se teos joka kestää 666 vuotta...

Kuuskoski: Stockhausen?

Rättö: Ei, ei Stockhausen vaan...

Yleisöstä: John Cage!

Rättö: Niin, John Cage! Hän käsittelee musiikkia musiikin abstraktiotasolla, ja ihmiset hämmästelevät tätä sävellystä kuin jotain tilataideteosta, joka kestää 666 vuotta...² Siellä kylmässä kirkossa on jonkinlainen paljeharmoni ja talonmiehenä kaveri, joka saa ilmaisen työtilan siitä hyvästä että hoitaa hommansa.

1 Tässä puhutaan teoksesta *Hämärä* (2010), mutta jo teoksessaan *Täydellisen pimennyksen vyöhyke* (2006) Taanila rakensi Pohjois-Suomessa vuonna 1945 kuvatun astronomisen kokeen filmimateriaalista elokuvallisen auringonpimennyksen, joka toteutettiin kahdella liikuteltavalla 16 mm:n elokuvaprojektorilla. (Toim. huom.)

2 Puhuja tarkoittaa amerikkalaisen säveltäjän John Cagen (1912–1992) teosta *Organ?/ASLSP (As Slow as Possible)*. Esitys alkoi syyskuun 5. päivä vuonna 2001 Halberstadtissa Saksassa St. Burchardin kirkossa (rakennettu noin vuonna 1050). Teoksen tarkoitus kestää 639 vuotta, ei yhtään sen kauemmin, joten viimeiset urkuäännet tullaan kuulemaan vuonna 2640. (Toim. huom.)

Siellä soi yksi urkuääni kolme vuotta, sitten mennään kolmen vuoden jälkeen kirkkoon kun siellä tapahtuu muutos, se on tietynlainen rituaali, sinne saapuu ympäri maailmaa ihmisiä kuuntelemaan kun ääni muuttuu C:stä D:hen. Kyse on jälleen *täysin* samanlaisesta periaatteesta, kielestä. Onhan puhuttu kielikin abstraktia – pikkuisen kun vaihtaa sanojen paikkaa niin siinä onkin jo ihan jotain muuta. Ääni on hyvin orjuutettu, sidottu samaan kahleeseen kuin muutkin taidemuodot. Ja se hämää minua monesti: miksi musiikkia pidetään abstraktimpana kuin muita taiteita? Esimerkiksi elokuva voi olla jodorowskylaista assosiaatioiden leikkiä:³ joku kävelee sisään ja muuttuu puuksi, ja niin pois päin. Tässä mielessä musiikilla ei ole mitään etulyöntiasemaa.

Taanila: Entä kun puhutaan instrumentaalimusiikista tai vaikka John Coltranen levytyksistä? Se vapaus tuntuu kadehditavalta, assosiaatioita ei välttämättä ole lyöty lukkoon. Ei voi sanoa mistä se teos ”kertoo”...

Rättö: Se pitää paikkansa. Vapaus on kaikilla välineillä, vapauden muoto on vain aavistuksen erilainen kullakin, maalauksella, musiikilla, elokuvalla ja niin edespäin.

Kuuskoski: Omantunnon kysymys kaikille: mikä on se taidelaji, taidemuoto, joka on koti? Vai onko se koti taide ylipäätään, taiteen tekeminen – tai ylipäätään tekeminen?

Ijäs: Ensimmäisenä tuli mieleen kuva. Kuvien tuijottelu on ollut minulle, niin kauan kuin muistan, inspiraation lähde ja pakopaikka.

Kuuskoski: Oletko tehnyt mykkäelokuvaa, siis *äänettämiä* elokuvia?

Ijäs: Toki olen, täysin mykkiä, joissa ei ole musiikkiakaan. Itse asiassa valmistumassa oleva hanke, ”One Shot”, on pelkkien kuvien sarja. Siinä on ainoastaan pitkiä yhden oton kuvia 45 kappaletta. Idea liittyy jalkapallon MM-kisojen loppuotteluun, joka pelattiin vuonna 2010 heinäkuun 11. päivä Kapkaupungissa. Se oli, tai on, todennäköisesti ihmiskunnan historian seuratuin yksittäinen hetki: kyseistä ottelua

3 Puhuja viittaa chileläis-ranskalaiseen monitaiteilija Alejandro Jodorowskyn (s. 1929), joka on paitsi elokuvaohjaaja ja näyttelijä myös kirjailija ja psykomaagikko. Hänen valtaisan tuotantoonsa kuuluu elokuvia, näytelmiä, romaaneja, lyhytproosaa, runoja, esseitä ja sarjakuvaa. Suurinta kulttimainetta nauttivat hänen surrealistiset elokuvansa *El Topo* (1970) ja *Holy Mountain* (1973). (Toim. huom.)

katsoi tavalla tai toisella 20 prosenttia koko maapallon väestöstä. Elokuvasa varsin heterogeeninen 45 hengen porukka kameroineen kuvasi kukin yhden 45 minuutin kuvan, otte-lun ensimmäinen erä kesti tuon ajan. Tämä porukka kelaa siis jotain muuta kuin mainitut 20 prosenttia, jotka tuijottavat jalkapalloa. Nämä yksittäiset kuvat katsovat jonnekin toisaalle, toiseen suuntaan. Sinänsä ne ovat hyvin tylsiä, totuuselo-ku-maisia kuvia, mutta yhdessä ne synnyttävät aika kiinnostavan näkymän maailmaan. Tuo yhden hetken taltiointi ylittää aikavyöhykkeet, pituuspiirit ja leveyspiirit. Syntyy varsin futuristinen tunnelma.

Taanila: Jos joku taidemuoto on minulle koti, se on ehdottomasti musiikki. Teini-ien herkkinä vuosina punk ja eritoten uusi aalto, nykyään post-punkiksi kutsuttu musiikki, oli huipussaan. Tein itsekin musiikkia, kotiääniä.

Kuuskoski: Mainospala! Tuolla takana on myynnissä C-kasetteja, ja CD- ja LP-levyjä, kaikki porilaisia tuotantoja, Musiikkiväyryä ja muuta! Aikavyöhykemaininta toi mieleeni erään teidän C-kasettituotantonne, joka myytiin loppuun kahdessa tunnissa, mikä herätti nurinaa rapakon takana. Amerikassa fanit nukkuivat, olivat väärällä aikavyöhykkeellä.

Taanila: Niin, perustimme Lehtisaloon kanssa hiljattain Ruton Music -nimisen kasettimerkin.⁴ Ensimmäiset kaksi julkaisua olivat Circlen *Noiduttu* ja Slussenanalysin, joka on uusi porilainen bändi, *s/t*. Jussi laittoi näistä nettisivuille ja sähköpostiin ilmoituksen sellaiseen kellonaikaan, jolloin Amerikassa oli yö. Siellä on kovia Circle-faneja jotka olivat käänteissään, koska kasetti myytiin heti loppuun.

Kuuskoski: Niin, kenen sydäntä lähellä on C-kasetti?

Rättö: Varmasti myös minun sydäntäni, olen sitä sukupolvea joka aloitti kaiken C-kaseteilla. Istuin himassa ja äänittelin Iron Maidenin kasetteja. Ne ovat vieläkin alakaapissa, siellä on yhteensä 400 kasettia.

4 Nimessä Ruton Music ("Plague's Music") suomen ja englannin kieli yhdistyvät humoristisella tavalla. Nimi viittaa Bruton Music Library -nimiseen levy-yhtiöön, jonka Robin Phillips perusti Lontoossa vuonna 1977. Tämä nimi puolestaan viittaa osoitteeseen "12 Bruton street", jossa yhtiö perustamisaikaan sijaitsi. Nykyisin digitaalisen lataamisen aikoina levymerkki on jonkinasteisessa kulttisuosiossa. Useiden julkaisujen musiikillinen tyylilaji on 1970-luvun poliisidraamaan viittaava *copsploitation*, "kyttäsploitaatio". Kiinnostavana kuriositeettina mainittakoon, että edesmennyt Michael Jackson oli levymerkin fani. Hän jopa osti yhtiön vuonna 1982, mutta myi sen eteenpäin kolme vuotta myöhemmin. (Toim. huom.)

Ijäs: Olin juuri Beirutissa, ja siellä oli musiikkikauppoja joissa myytiin pelkästään C-kasetteja...

Rättö: Ja piraatteja!

Ijäs: Ei kun käsin oli kirjoitettu biisien nimet!

Taanila: Mika ei ole vielä vastannut tähän kotikysymykseen.

Rättö: Kotikysymykseen! Meinasin päästä pälkähästä. Se ei ole musiikki. Olen jostain syystä varsin tarinaorientoitunut ihminen, ja siksi olen aina pitänyt elokuvan ehkä kyseenalaisimmasta muodosta eli Hollywood-elokuvasta. Aikoinaan, kun tuli viikonloppu ja vapaapäivä, hain muovikassillisen filmejä Makuunista. Kuusi katsoin illalla ja seitsemännen aamulla. Ensimmäisen kirjani luin varmaan 17-vuotiaana. Siihen asti vihasin kirjoja. Koulussa piti lukea *Punainen poni*, mutta laistoin siitä, luin takakansitekstin ja kysyin kavereilta miten se loppui, ja kirjoitin sitten esseen.⁵ Jostain syystä minusta ei ole koskaan hyvää lukijaa tullut. Äänikirjoja kuuntelen valtavat määrät nykyään, siellä on sentään sujuva lukija. Olen kahlannut melkein koko Porin kirjaston vuodessa läpi, kaikki äänikirjat mitä siellä on. Matkalla tänne kuuntelin toiseksi viimeisen CD:n *Seitsemästä veljeksestä*... Mutta abstraktia taidetta arvostan ehkä kaikkein eniten, koska se luo kieltä ja jatkaa verbaalista kieltä pidemmälle, pyrkii kehittämään kommunikaatiota. Esimerkiksi Picasso muutti koko meidän logokielen. Jos 80-luvulla oli pankissa orava, avain, maapallo ja hippo, niin kuinka moni nykyään tunnistaa mikä pankin logo on? Siinä on väriä, jossa on kaksi eri väriä eli struktuuri, seuraavassa on viiva, seuraavassa muuta. Picasson tapaiset tyy-pit ovat pystyneet kehittämään kommunikaatiota pitemmälle, niin että meidän kielemme on muuttunut aavistuksen verran abstraktimpaan suuntaan. Ja abstraktion kehittäminen nyky-maailmassa – se ei mene koskaan hukkaan.

Kuuskoski: No niin. Nyt tulee illan pakollinen Hegel-sitaatti. Se paperi on tuolla takana, mutta yritän olla mahdollisimman uskollinen sille. Se lähtee näin: "On olemassa piste. Ilman pistettä ei voi olla mitään. Piste synnyttää viivan. Taso syntyy viivoista. Mutta jokaisessa näistä vaiheista on tehty jonkin-

5 Kysessä on John Steinbeckin episodikertomus *The Red Pony* (1937), jonka alleviivatun eksistentiaalistiset pohjavirrat eivät voi jäädä edes yläasteikäiseltä huomaamatta. Myös lehden päätoimittaja oli pakotettu lukemaan kirjan kouluvuosinaan, ja hän myös luki sen, samaten Steinbeckin pienoiskertomuksen *Helmi*. Sittemmin hän luki koko muunkin Steinbeckin tuotannon. (Toim. huom.)

lainen *Aufhebung*, korkeammalle nousu. Ja ero, eronteko, esimerkiksi viivan ja tason välillä vaatii jonkun käsitteen joka on korkeammalla kuin nämä kaksi asiaa. Nämä ovat kaksi kategorisesti erityyppistä olemusta, olentoa, viiva ja taso, tai piste.” En tiedä miten tämä liittyy tähän, oli vaan pakko sanoa. Nyt teidän on pakko puhua tästä. Tai jostain muusta. Vai onko taide rituaali?

Rättö: Tuohan on nimenomaan kehitystä. Jos ajatellaan sitä hyvin yksinkertaisella tasolla, niin yhdistämällä oopperalaulu ja rock saadaan Nightwish. Syntyy yhdistelmä jota kenties ei aiemmin ollut olemassa.

Kuuskoski: Kemiaa?

Rättö: Niin. Ja silloin käy niin että yksi plus yksi on neljä. Tai kolme. Kuten taiteilijat ovat pystyneet jatkamaan merkkikieltä aivan uuteen suuntaan. Kielen luominen on alun alkaen täysin hämmästyttävä suoritus, abstraktion uskomattomin ilmentymä. Että ihminen on pyrkinyt saamaan toiseen yhteyden – ”kylmä”, ”nälkä”, ”sinä”, ”minä”. Ja sen jälkeen tätä repertuaaria on laajennettu muutamilla lisäsanoilla, niin kuin Aleksis Kivi teki suomen kielelle. Ei silloin uskottu että suomen kielellä voi edes luoda runoutta, tai kauneutta. Ikään kuin semmoinen olisi jonkun ranskan kielen yksinoikeus. Naurettava ajatus, että joku tietty ryhmä tai jonkin värinen ihminen omaisi yksinoikeuden ylevyyden tuottamiseen. Niin se Kivi vaan siellä hakkasi päätänsä seinään ja henkitorissaan ja näreissään loi. Todisti että suomen kieli pystyy täydelliseen abstraktioon, täydelliseen kauneuteen ja runouteen.

Ijäs: (*Nauraa*) Aika hyvin, että tuollainen suomalainen märkä pimeä luonto näyttää kauniilta...

Rättö: Älä muuta sano! Kärsimys suorastaan hekumoi!

Ijäs: Sitä kautta nähdään nyt tuo syys tuolla...

Rättö: Kyllä! Ja pimeys. Ja kurjuus.

Kuuskoski: Jan, oletko toiminut Aleksis Kiven kanssa?

Ijäs: Olen. Nyt kun muistutit niin itse asiassa olen. Olin apulaisohjaajana Jari Halosen elokuvassa *Aleksis Kiven elämä* (2002). Toisella vapaalla kädellä tein dokkarin sen elokuvan tekemisestä. Nimen piti olla ”48 kuvauspäivää”, mutta Jarin

mielestä niitä oli liian vähän, ja elokuvalla piti keksiä uusi nimi.⁶

Rättö: Se oli hyvä elokuva. Tykkäsin.

Taanila: Palaan kysymykseen onko taide rituaalia. Puhuimme tuolla takana aiemmin Jean Rouchin elokuvasta *Hullut mestarit* (*Les Maitres Fous*, 1954). Siinä aletaan päästä ihan toiselle, tiedostamattomalle tasolle, sinne minne elokuva voi parhaimmillaan päästä. Siinä on jotain mitä haluaisin omissa jutuissani tavoittaa.

Ijäs: Mietin joskus mitä se *hauka*⁷ siinä kuvastaa. Että miten sen suomentaisi. Sehän on vähän kuin linnanjuhlat. Siinähän on kaikki ne hallitsijat, joita sitten parodioidaan.

Rättö: Siirtomaaherrat... Luulen, että kysymyksessä on vaistomainen psykiatrinen istunto. Haavojen parantaminen. Meillä se on totuttu tekemään tietysti viinalla. Kun vetää kunnan lärvit työviikon päätteeksi, niin siinä tapahtuu jonkinlainen poismeneminen. Saa puhua tyhmiä, saa näyttää tyhmältä, saa käyttäytyä tyhmästi.

Taanila: Sivistyksen ja kulttuurin pintakiilto raapaistaan veks.

Rättö: Luulen että se on kuin nukkuminen. Ihmisäivot yksinkertaisesti vaativat puhdistamista, käsittelyä, prosessointia, jotta ne voivat edetä johonkin suuntaan jonkun asian kanssa. Noilla ihmisillä on tapana mennä metsään ja olla meidän silmin katsottuna täysin psykoottisessa tilassa, räkä valuu naamalla, kävellään erikoisesti ja ollaan täysin joku toinen... Näin käsitellään useamman sukupolven ajan kertyneitä kipeitä asioita, orjuutta... *Hullut mestarit* on hyvä esimerkki parantamisesta. Me olemme keikoillamme pukeutuneet jumalattomiin niitteihin, on laitettu sukkahousut jalkaan ja neonväristä sifonkihuvia kaulaan. Tajuamme kyllä, että näytämme naurettavilta, että koko homma on täysin naurettavaa. Kysymyksessä on itsensä häpäisy. Se on rakentava elementti. Ainoastaan murtaamalla itsensä voi luoda uusia perspektiivejä, rakentaa itseään uudestaan, uudestaan ja uudestaan. Rituaalit ja riitit ovat tässä mielessä erittäin tärkeitä.

6 Elokuvan nimeksi tuli lopulta *Kuvauspäiväkirja Aleksis Kiven elämä* (2002). (Toim. huom.)

7 Puhuja viittaa silloisen Kultarannikon, nykyisen Ghanan pääkaupungin Accran lähiöissä harjoitettuihin hauka-riitteihin, joita Rouchin elokuvassa seurataan. (Toim. huom.)

Yleisökysymys (Laura Lindstedt): Olen kuullut, että saatat keikoilla instrumentaaliosuuden aikana juosta kymmenenkin minuuttia paikallasi. Yhdistät rituaalisen musiikin juoksukokemukseen. Sinulla on juoksijan tausta, jos olen oikein ymmärtänyt. Menet äärimmäisyyksiin keikkatilanteissa, et vain itseäsi häpäisemällä ja hassusti pukeutumalla, vaan ihan myös fyysisesti.

Rättö: Fyysisyys on ensimmäinen askel. Fyysisyyden kautta on paljon helpompi lähteä muuttamaan itseä tai vaipua johonkin. Moni huippu-urheilija tietää sen. Äärimmäinen rasitus tappaa ajatukset ja estot jotka salpaavat asioita. Siinä vaiheessa kun juokset tai punnerrat itsesi niin loppuun ettei jäljelle jää muuta kuin siitä hetkestä selviytyminen... Se murtaa estot. En ole koskaan esiintynyt pystynyt lähtemään siitä, että lavalla olisi jonkinlainen puhdas, läsnä oleva, ihana suoritus. Se on aina äärimmäisen hikinen, turkkalainen rangaistus. Se lähtee liikkeelle ruuskasta.

Taanila: Tuo on myös oma kokemukseni, kun katson teidän keikkojanne. Se hieno, kaunis ja herkkä elementti siinä. Te tullette sinne, ja teillä on ne niittivyöt ja spandex-housut ja muut päällä. Muutamassa sekunnissa, ennen kuin on kuultu ensimmäistäkään ääntä, on jo siirrytty valovuosien päähän normitilanteesta, jossa puhutaan tyylikkyydestä tai trendikkyydestä tai siitä onko tämä siistiä tai muodikasta. Mennään heti ajattomaan tilaan, se on joku avoin haava. Luulen että 99 prosenttia yleisöstä arvostaa sitä suunnattomasti.

Rättö: Luulen että meidän aikamme ja yhteiskuntamme perusongelmia ovat juuri sellaiset käsitteet kuin tyylikkyys tai arvokkuuden säilyttäminen...

Taanila: Laadukkuus on ihan vihonviimeinen!

Rättö: Niin, mieti nyt mitä tuo tuollainen tarkoitti muinaisessa maailmassa. Painat kaislahameessa menemään ja mietit onko yksi kaisla vähän erikoisesti, nauraako kaikki muut... Jätkän kaislahame on ihan vinossa jotenkin... Nykymaailmassa pelaamme itseämme yhä enemmän ja enemmän pussiin, myös taiteen tekemisessä. Esimerkiksi: Älä tee tuota, ole hyvin varovainen ettet vaan tee huonoja teoksia. Ettet sählää tätä tsäänssiä. Nyt voitte breikata... Ei tällaisia kysymyksiä pitäisi olla taiteen tekemisessä. Mitä enemmän on väljää siimaa ja vettä, sitä enemmän on mahdollisuuksia kokeilla, heittäytyä täydellisesti. Sitä ei voi tapahtua kuin epäonnistumisen ja onnistumisen rajamailla.

Taanila: Yksi aikamme vitsauksista on brändäys, joka näkyy myös taidekouluissa. Sitä ajetaan ihan ohjelmallisesti eritoten kuvataiteen ja valokuvauksen alueella. Ole yksiselitteinen, tee vaan tätä yhtä juttua, tee sitä systemaattisesti... Mikä sääliittävä lähtökohta ruveta tekemään yhtään mitään.

Ijäs: Pirjo Honkasalo on puhunut elokuvakoulun merkityksestä. Hän oli sitä mieltä, että ihmisellä on noin viisi vuotta aikaa hakea omaa ääntään. Tuona aikana ääni voi muodostua niin voimakkaaksi, että ihmisellä on voimaa sanoa vastaan, kun häntä ruvetaan taivuttamaan opiskelun jälkeen ammattiin, tekemään niin kuin kaikki muutkin.

Taanila: Valokuvauksessa tämä on just tätä, Helsinki School Photography...

Ijäs: Hesarissa oli tuosta juttu... Yksikään taiteilija ei voinut ottaa osaa keskusteluun...⁸

Taanila: Tämä on aika raadollista ajankuvaa.

Ijäs: Olen saanut kuulla, että olemme muutaman tuttuni kanssa saaneet lisänimen ”taidehiippailija”...

Rättö: Pienten linjojen mies...

Taanila: Sehän on hyvä jos sillä saa vapautta.

Kuuskoski: Tervetuloa Nuoren Voiman Liittoon!

Taanila: Useissa tilanteissa olen kuullut, että tämä on vaan tämmöistä sekoilua mitä tämä tekee. Se on ihan hyvä, se hydyttää keskustelun, ei tarvitse ruveta vänkäämään, että onko tämä designia tai onko tämä hyvin tuotteistettu. Mitä isomman pesäeron taiteen ja designin välille saa tehtyä, sitä parempi.

Rättö: Kun joku tulee ja kysyy ”onko tämä se teidän juttu”... ”Juu, on.”

8 Puhuja viittaa *Helsingin Sanomien* artikkeliin ”Valokuvaajat vetivät töitään pois Bukowskin huutokaupasta” (Antti Järvi, 29.10.2011). Taiteilijoiden äänitorvena toimi Helsinki Schoolin kuraattori Timothy Pearsons: ”Selitin taiteilijoille vain faktat. Sanoin, että huutokauppaan osallistuminen ei ole heidän uransa kannalta fiksumaa [...]. Taiteilijat eivät tajunneet, kuinka alhaisia hinnat olivat. Paikoin lähtöhinnat olisivat olleet jopa 1500–2000 euroa alle markkinahinnan [...]. Taiteilijat olivat hieman naiiveja osallistuessaan huutokauppaan. Ehkä informaatio ei kulkenut parhaalla mahdollisella tavalla.” (Toim. huom.)

Taanila: Ylipäänsä äärimmäisen vaarallista jos pystyy sanomaan mikä on se oma juttu.

Ijäs: Ja sitten kun se juttu löytyy, niin älä vaan muuta sitä.

Rättö: Aina kun maalaan, niin maalaan hyasintin 45 asteen kulmaan.

Kuuskoski: Palaan vielä rituaaleihin, koska ne jäivät Janin osalta käsittelemättä. *Sweet Mov(i)e* (2010) on liikkeen juhlistamista, ja siinä on jotain ritualistista. En ole nähnyt *Bodybuildingia* (2010), mutta olen kuullut että...

Ijäs: Ei sitä kukaan muukaan ole tainnut nähdä...

Kuuskoski: Kerro nyt vaikka tuosta *Sweet Mov(i)esta*. Se on hieno dekonstruktio.

Ijäs: Olen lainannut siinä populaarikulttuurin kuvastoa. *Split screen* -kuvan toisella puolella on miespuolisia ja toisella naispuolisia ihmisiä, jotka pyrkivät tekemään vaikutusta toisiinsa liikkeen kautta. Liikkeet voivat olla hyvinkin provokatiivisia, jopa pornografisia, vaikka elokuva ei suinkaan ole mikään pornoelokuva. Tämä on varmaan ainoa sensuroitu elokuvani. Se napattiin ihan viime metreillä pois DVD-julkaisusta johon se oli jo valittu mukaan. Syynä oli kuulemma se, että julkaisijan yhteistyökumppaneina ovat koulut ja kunnat. Mitä ikinä se tarkoittaakaan. Tähän ei saatu pyynnöistä huolimatta lisäselvitystä.

Rättö: Siis toihan oli antropologinen tutkimus!

Ijäs: Joo se oli sitä. Mistään nakuilusta ei ollut kysymys.

Rättö: Aika uskomatonta että vielä tänä vuonna. 1980-luvulla sen olisi vielä...

Ijäs: Helsingissä sitä saa näyttää, mutta ei maakunnissa.

Kuuskoski: Se oli siis tämän globaalin maailman *Hullut mestarit*.

Ijäs: Ehkä siinä oli kyse jostain samantyyppisestä. Olen tehnyt toisenkin ritualistisen elokuvan, sen nimi on *Humppamaratooni* (2003), se on kuvattu Provinssirockissa Seinäjoella. Provinssirock täytti 25 vuotta ja Eläkeläiset-yhtye kymmenen vuotta ja Eläkeläiset soitti siellä 25 tuntia yhteen menoon, ja minä

kuvasin 25 tuntia tätä musisointia. Se oli kyllä varsinainen rituaalielokuva. Siitä piti tulla 25-tuntinen, mutta leikkasimme sitä lopulta vähän lyhemmäksi.

Kuuskoski: Sinulla on muitakin elokuvia, joiden nimestä voi aika hyvin päätellä mitä ne sisältävät. *Dancing Nazi Skinheads* (2005).

Ijäs: Niin. Siinä on tanssivia uusnatseja. Se on elokuva, jossa erään suomalaisen pikkukaupungin rasistiset nuoret ovat kuvanneet toisiaan. Pyysin sitten kauniisti tätä videonauhaa käyttööni, ja sain sen. Leikkasin siitä lyhyitä pieniä klippejä, joissa nämä kaljupäät heiluivat. Kun liikettä tarpeeksi toisti, alkoi tuo itseilmaisuus muuttua hyvin vaarattomaksi, itse asiassa vähän hauskaksikin. Siinä on liikkeen toistoa vähän samalla tavalla kuin *Sweet Mov(i)essa*. Sitten on toinenkin vastaava samaan aikaan tehty, *A Film For Three Men and Industrial Elevator* (2005)...

Yleisökysymys (Laura Lindstedt): Ovatko nämä kaljupäät nähneet leffan?

Ijäs: Ovat, ovat.

Lindstedt: Ymmärsivätkö he leffan kriittistä pointtia?

Ijäs: Kyllä, mutta minä näyttelin isoa ja pahaa silloin...

Rättö: He säikähtivät ja pakenivat?

Ijäs: Itse asiassa tämä alkuperäinen tallenne ei ole aivan tuore. Aika oli minun puolellani.

Kuuskoski: Niin, löydämme siis rituaalin tästäkin kuvasta.

Ijäs: En ole aiemmin ajatellutkaan, että kun mitä tahansa hommaa toistaa tarpeeksi pitkään, niin siitä saa kummallisella tavalla irrotettua sitä perimmäistä sanomaa, tai muokattua sitä mieleiseksi. Olipa lähtömateriaali mitä tahansa.

Rättö: Pohjimmiltaan ihmisen elämä on pelkkää rituaalia. Rituaali syntyy rytmistä, joko ulkoisten paineiden tai pakon sanelemasta rytmistä, tai sitten itse valitusta rytmistä. Aamukahvin keitto, aamuteeven tuijottaminen... Yleensä tämä tekee ihmisestä äärimmäisen onnellisen, tuo turvallisuuden tunnetta ja helpotusta...

Ijäs: Sen rituaalin nimi on päivärytmi!

Rättö: Kuolema ei ole oikein rituaali kun sitä ei ehdi kuin keran kokeilla, ja syntymä on vähän sama, mutta kaikki siinä välissä tuntuu olevan jonkinasteista rituaalia.

Kuuskoski: Riippuu uskonnosta, että mikä vuosi on menossa...

Ijäs: Ja sitten kun se sama biitti menee oikein tiiviiksi, niin sen nimi on oravanpyörä.

Taanila: Minä ainakin laitan aamukahvin ja Hesarin rapistelun jälkeen semmoisen tosi kulahtaneen neuleen päälle, kun menen kellariin työhuoneelle...

Rättö: Se on se sinun Harry Potter -viittasi jonka puet päällesi ja menet tekemään taikojasi.

Kuuskoski: Meillä on tässä tietty aikarajoitus jonka takia meidän täytyy päättää tämä riitti.

Rättö: Aha, onko kello jo niin paljon?

Kuuskoski: Kello on kymmentä vaille, joten teillä on viisi minuuttia päättää riitti jollain taikasanoilla.

Rättö: Auts. Nyt joku viisus siihen.

Kuuskoski: No puhutaan vaikka jeanrouchmaisesti siitä onnistuiko tämä keskustelu. Hänhän teki haastatteluelokuvan *Ranskalainen päiväkirja* (*Chronique d'un été*, 1961), jossa kysyi kuvausten jälkeen haastatelluilta, mitä mieltä olette, onnistuiko tämä. Ja kuvasi sen.

Ijäs: Tuollahan on ollut videokamera käynnissä koko ajan. Voitaisiin katsoa tämä sieltä ja puhua uudet jutut päälle.⁹

Kuuskoski: Juna lähtee.

Rättö: Tuo on juuri se vaarallinen sana, ”onnistui”. Tämä oli keskustelu. Se että ”onnistui” se – tässä on jälleen pieni kurjasti kapitalistinen ajatus onnistumisesta ja epäonnistumisesta, hyödyttä ja haitasta. Menikö tämä aika meiltä hukkaan, kentiespä meni,

mitä sitten. Ehkä me oltaisiin käytetty se aika kaljalla naapurin pubissa tai pubitikkaa heittämässä, johonkin hyvin hyödylliseen...

Ijäs: Sitten taas sama kysymys: Onnistuitko? Suorititko oluen?

Rättö: Juuri näin! Känniin tulini, onnistuin.

Kuuskoski: Voiko taide onnistua?

Rättö: Parhaat keskustelut päättyvät aivan muualle kuin mihin pyrittiin. Pyrkimys on taas sellainen este: jotain pitäisi saavuttaa, lyödä lukkoon.

Taanila: Tämä oli hyvä keskustelu siinä mielessä että moni asia jäi avoimeksi, ilmaan, ehkä epäselväksikin, niin kuin elämässä ja taiteessa jää. Taide ei voi ”onnistua”, ei missään nimessä. Minusta tässä keskustelussa oli hyvä taiteenkaltainen piirre eli Mikan juna Poriin, joka antoi deadline. Oma kokemukseni taiteesta on että se vaatii aina deadline. Sitten tulee jotain, hyvää tai huonoa, onnistunutta tai epäonnistunutta, mutta yhtä kaikki siitä tulee joku kilometripylväs tai välimerkki.

Rättö: Ei me välttämättä tällä keskustelulla mitään tehdä, mutta mistä te jatkatte, siitähän on kysymys. Siitähän koko elävässä kommunikaatiossa on kysymys. Mikä legopalikka lyödään perään.

Kuuskoski: Minuutti aikaa.

Rättö: Sepposen kepposen hop!

Ijäs: Onnistuneesti sanottu.

Yleisöstä huudetaan: Saako taputtaa?

(*Yleisö taputtaa raivokkaasti.*)

Yleisöstä huudetaan: Bravo!

Kuuskoski: Kiitos keskustelijoille. Kiitos yleisölle joka oli kärsivällinen. Innostunut.

Rättö: Ja myös me oltiin kärsivällisiä. ||

⁹ Jean Rouch käytti tätä metodia elokuvassaan *Minä, musta mies* (*Moi un noir*, 1958). (Toim. huom.)